

ราชาธิราช : จากพระราชพงศาวดารสู่นวนิยาย

Rajadhiraj : From Annals to Novel

มานิช ดินลานสกุล¹ วินัย สุกใส² และธีรยุทธ เกณบุตร³

^{1,2}สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

³สาขาวิชาการสอนศิลปศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹Email : m_nisara@hotmail.com; ²Email : winaiss99@gmail.com; ³E-mail : sulaimееing@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ราชาธิราช : จากพระราชพงศาวดารสู่นวนิยาย(Novel) นี้ ต้องการศึกษารื่องราชาธิราชในบริบทสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และศึกษาลักษณะนวนิยายของเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) ที่เป็นฉบับพิมพ์ แล้วเสนอผลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าการดัดแปลงเรื่องราชาธิราชด้วยกลวิธีต่างๆ ทั้งในส่วนของต้นฉบับที่เป็นภาษามอญและฉบับภาษาไทย ดังนี้ เรื่องราชาธิราชเป็นเรื่องของกษัตริย์มอญตั้งแต่สมัยพระเจ้าฟ้ารั่วจนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ เป็นเรื่องจริงที่มีหลักฐานแน่ชัด แต่มีการขยายความมากขึ้นในพงศาวดารบางฉบับ จนกลายเป็นเรื่อง Razadarit Ayedawpon ของพระยาทะละ ซึ่งจัดเป็นวรรณกรรมสดุดีและนิทานธรรมเจดีย์กถา ซึ่งเป็นเรื่องเล่ามากกว่าพงศาวดาร ส่วนเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) นั้นมีรายละเอียดมากกว่าราชาธิราชฉบับใด ๆ ในภาษามอญและพม่า ได้มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของเรื่องให้มีลักษณะใกล้เคียงกับนวนิยายอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการปรับลำดับเหตุการณ์ให้เป็นโครงเรื่องแบบนวนิยาย เพื่อเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับราชาเหนือราชาทั้งปวงสอดคล้องกับสังคมและการเมืองไทยในสมัยนั้น ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย ซึ่งน่าจะรับอิทธิพลจากนิยายอิงพงศาวดารจีนที่นิยมกันในขณะนั้นมากกว่าอิทธิพลจากตะวันตก ราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) ฉบับพิมพ์ จึงมีลักษณะเป็นบันเทิงคดีหรือเรื่องแต่งทั้งแก่นเรื่อง โครงเรื่องและตัวละคร.

คำสำคัญ: ราชาธิราช, พระราชพงศาวดาร, นวนิยาย

Abstract

The research entitled Rajadhiraj: From Annals to Novel was conducted to investigate Rajadhiraj literary work in the Thai societal context of The Early Rattanakosin period and study the novel characteristics of Rajadhiraj literary work, printed version, by Chaophraya Phraklang (Hon). Presentation of results was done through descriptive analysis. The results of the study showed that Rajadhiraj literary works, both the original copy in Mon language and the Thai language copy, were changed by different techniques as detailed below. Rajadhiraj was a story of the Mon kings, ranging from the reign of King Farua to that of King Thammachedi. It was a true story with clear historical evidences. However, there was an extension of contents in some annals which converted the story to Razadarit Ayedawpon story by Phaya Thala, a literary work honoring the kings and Thammachedi Katha tale that had a narrative characteristic more than annals. Rajadhiraj by Chaophraya Phraklang (Hon) had more details than other versions written in Mon and Burmese languages. Components of the story were changed to make it look clearly like a fiction. Especially the order of events were

readjusted to make the story have a plot like a fiction in order to present key idea about the great king of kings which was relevant to Thailand's societal and political contexts. This led to changes in other components which were influenced by Chinese annals-based novels of that period more than influence of the western world. Thus Rajadhiraj literary work by Chaophraya Phraklang (Hon), printed version, had fictional characteristics in terms of theme, plot and characters.

Keywords: Rajadhiraj, annals, novel

วันที่รับบทความ : 29 มีนาคม 2562

วันที่แก้ไขบทความ : 30 พฤษภาคม 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 3 มิถุนายน 2562

1. บทนำ

ประเพณีการประพันธ์ร้อยแก้วของไทยแม้จะมีอายุยืนยาว แต่ก่อนจะถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพบว่ามีรูปแบบการเขียนร้อยแก่นิยมใช้เขียนงานประเภทสารัตถคติ เช่น ตำรานาน พงศาวดาร การจดบันทึกเกี่ยวกับพระราชพิธี ตำราต่าง ๆ กฎหมาย เป็นต้น ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่ามีการใช้เพื่อเขียนงานที่เป็นจินตคติหรือมุ่งเน้นความบันเทิง กระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประเพณีการประพันธ์ร้อยแก้วเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ดังที่ สรณัฐ ไตลังคะ[1] กล่าวว่าไว้ว่า พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ซึ่งได้มีการชำระในสมัยรัชกาลที่ 1 ใช้การสร้างวรรณศิลป์ในการสร้างโครงเรื่องและกลวิธีการเล่าเรื่องแบบบันเทิงคดี ทำให้งานเล่มนี้ไม่ได้เป็นไปเพื่อการบอกเล่าเอาความว่าเกิดอะไรขึ้นเท่านั้น แต่เป็นงานที่จรรโลงใจและการโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านโดยการใช้พลังของจินตภาพและภาษาที่งดงาม เป็นการนำวิธีการทางวรรณคดีมาใช้ในการประวัติศาสตร์นิพนธ์ เพื่อสร้าง “ความสมจริง” นับเป็นการนำเอาความเป็น fiction มาใช้เพื่อแสดงความเป็น fact ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของประเพณีการเขียนร้อยแก้วประเภทพงศาวดารที่เกิดขึ้นนี้ น่าจะได้รับอิทธิพลจากพงศาวดารจีนเรื่องสามก๊กและไซฮั่นที่มีการแปลในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน

สามก๊กและไซฮั่นที่มีการแปลและเรียบเรียงในสมัยรัชกาลที่ 1 คนไทยทั่วไปมักเข้าใจว่าเป็นหนังสือพงศาวดารเพราะเป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์ของจีนความจริงแล้วทั้งสามก๊กและไซฮั่นรวมถึงพงศาวดารจีนที่แปลในยุคต่อมาไม่ได้เป็นหนังสือพงศาวดารดังที่เข้าใจกัน แต่เป็นนวนิยายอิงพงศาวดารที่นักประพันธ์สมัยราชวงศ์หมิงและชิงแต่งขึ้นโดยอาศัยบันทึกประวัติศาสตร์

เป็นวัตถุดิบ Lu Hsun [2] ถาวร ลิกขโกศล [3] และ กนกพร นุ่มทอง[4] ซึ่งรูปแบบการประพันธ์นวนิยายอิงพงศาวดารจีนเหล่านี้ ถาวร ลิกขโกศล [3] กล่าวว่า มีลักษณะเป็นนวนิยายที่เกิดขึ้นก่อน นวนิยายของตะวันตกด้วยซ้ำไป การแปลสามก๊กและไซฮั่นในสมัยรัชกาลที่ 1 จึงเป็นการเริ่มแปลนวนิยายเป็นครั้งแรก แต่ด้วยเหตุที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และมีวัตถุประสงค์ในการแปลเพื่อประโยชน์ในทางการเมืองและการสงคราม ประกอบกับสังคมไทยยังไม่รู้จักนวนิยาย จึงเรียกรวบรวมทั้งสองเรื่องนี้ว่าพงศาวดารตามรูปแบบคำประพันธ์ร้อยแก้วบันทึกประวัติศาสตร์ที่มีมาแต่เดิม

พระราชพงศาวดารรามัญเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ซึ่งแปลและเรียบเรียงขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับสามก๊กและไซฮั่น และมีผู้แปลหรือผู้อ่านรายการแปลและเรียบเรียงคนเดียวกันกับเรื่องสามก๊กคือเจ้าพระยาพระคลัง (หน) จึงมีความเป็นไปได้สูงที่ผู้เรียบเรียงจะรับเอารูปแบบและกลวิธีการประพันธ์สามก๊กมาใช้ในการเรียบเรียงเรื่องราชาธิราชด้วย

ต่อมาเมื่อมีการนำเอาเทคโนโลยีทางการพิมพ์เข้าสู่ประเทศไทย และเริ่มมีการพิมพ์หนังสือวรรณกรรมออกจำหน่ายเป็นครั้งแรก คือ นิราศลอนดอน ของหม่อมราโชทัย เป็นผลให้วัฒนธรรมการอ่านเริ่มขยายตัว การพิมพ์พงศาวดารจีนเรื่องสามก๊กในปี พ.ศ.2408 ได้ส่งผลให้มีการแปลนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จีนเป็นจำนวนมาก ความนิยมของผู้อ่านก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ พระราชพงศาวดารรามัญเรื่องราชาธิราชจึงได้รับการชำระและตีพิมพ์จำหน่ายในช่วงนี้ด้วย

เรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) ฉบับพิมพ์ครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงเป็นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำตลอดมา และมักจะเรียกชื่อว่า “พระราช

พงศาวดารรามัญเรื่องราชาธิราช” ตามความเข้าใจของคนทั่วไปที่เห็นว่าหนังสือเรื่องนี้เป็น “พงศาวดาร” ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ [5] กล่าวไว้ว่า “ราชาธิราชเป็นหนังสือที่ชาวรามัญถือว่าเป็นพระราชพงศาวดาร ไม่ใช่เรื่องแต่ง” แต่เมื่อพิจารณาเนื้อเรื่องราชาธิราชจะเห็นว่า ไม่ใช่บันทึกเหตุการณ์เชิงประวัติศาสตร์ แม้จะเปรียบกับพระราชพงศาวดารกรุงเก่าซึ่งนักประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันถือเป็นเพียงหลักฐานสำหรับอ้างอิงอันหนึ่ง มิได้เชื่อถือตลอดทุกตอน พระราชพงศาวดารที่ว่านี้ ก็ยังมีลักษณะเป็นบันทึกเชิงประวัติศาสตร์มากกว่าราชาธิราช

ทัศนะของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ [5] จึงถือว่าราชาธิราชเป็น วรรณคดี “เพราะสำนวนร้อยแก้วที่ใช้บรรยายและพรรณนาอาศัยศิลปะทางภาษามาก...” และ “...ถ้าหากเป็นนวนิยาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างที่เกิดในราชาธิราช จะต้องยกย่องกลศิลป์ของผู้ประพันธ์อย่างมาก ในฐานะที่ทำให้เหตุการณ์แยกออกจากลักษณะนิสัย(ตัวละคร)ไม่ออกนี้ ซึ่งนักเขียนนวนิยายทำกันได้ยาก...ผู้เรียบเรียงราชาธิราชไม่ต้องพะวงถึงโครงเรื่อง จึงแสดงให้เห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นโดยบุคคลเป็นเหตุได้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้เรียบเรียงอาศัยอ้างอิงถึงความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของบุคคลที่เป็นปรปักษ์กันว่าเป็นผลของบุญญาภินิหาร ความจริงในชีวิตมนุษย์เรา มนุษย์ก่อเหตุการณ์ขึ้นตามลักษณะนิสัยของแต่ละคน แต่เมื่อจะถึงที่สุดของเหตุการณ์ ดูเหมือนมนุษย์จะไม่มีอำนาจบันดาลผล หากมีอำนาจที่นอกเหนืออำนาจมนุษย์มาบันดาลไปอีกทางหนึ่ง ต่างไปจากที่นั่นจะเป็น ถ้าใช้พรรณานี้แล้วราชาธิราชอาจเป็นงานเขียนที่มีโครงเรื่องแยบยลที่สุดก็ได้ ผู้วาดโครงเรื่องวาดเหมือนชีวิตมนุษย์อย่างเหลือเกิน จนดูไม่ใช่งานศิลปะ...”

จากการศึกษาเรื่องราชาธิราชโดยเปรียบเทียบกับราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) ฉบับตัวเขียนกับฉบับพิมพ์และฉบับที่เป็นพงศาวดารมอญ ของบุษบา ตระกูลสังจาวัตร์ [6] พบว่า ฉบับภาษาไทยที่เป็นฉบับตัวเขียนนั้นมีเนื้อความตรงกับพงศาวดารมอญ ส่วนฉบับพิมพ์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อความในตอนที่มีการชำระเพื่อตีพิมพ์ในราวปลายสมัยรัชกาลที่ 4 โดยไม่ทราบชื่อผู้ชำระและการชำระครานั้นมีทั้งการตัด การเปลี่ยนแปลง และการเพิ่มหรือขยายความ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าส่วนที่ขยายความ มีมากที่สุด

จากงานวิจัยดังกล่าวทำให้มีความเป็นไปได้ว่า การเพิ่มลักษณะที่เป็น “นวนิยาย” ตามสมมติฐานของ

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ นั้นกระทำขึ้นในราวปลายสมัยรัชกาลที่ 4 หรือต้นรัชกาลที่ 5 อันเป็นช่วงเวลาของไทยเราเริ่มรับเอารูปแบบวรรณกรรมแบบใหม่จากตะวันตกเข้ามาใช้แล้ว รวมทั้งเรื่องจีนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ก็ได้รับการถ่ายทอดเป็นภาษาไทยเป็นจำนวนมากในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงเป็นไปได้ว่าผู้ชำระได้ดัดแปลงหรือเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสำนวนภาษาและกลวิธีการประพันธ์ให้ใกล้เคียงกับรูปแบบใหม่ๆ ที่ตนรู้จัก จึงทำให้ราชาธิราชฉบับพิมพ์มีลักษณะเป็นบันทึกคติมากขึ้น

นอกจากนี้ กุสุมา รักษมณี [7] ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างนาฏการในเรื่องราชาธิราช โดยใช้แนวการวิเคราะห์กลศิลป์ของ A.K. Warder พบว่าเรื่องราชาธิราชมีจุดเด่นอยู่ที่การสร้างตัวละครให้มีบุคลิกลักษณะเด่นชัด และมีบทบาทชวนติดตาม รวมทั้งการผูกเรื่องราวให้สามารถแสดงภาวะอารมณ์ของตัวละครได้ดี สอดคล้องกับสมมติฐานของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ [5]

อย่างไรก็ตาม การศึกษาข้างต้นก็ยังไม่ให้รายละเอียดพอที่จะสรุปได้ว่าเรื่องราชาธิราชสมควรที่จะจัดเป็นร้อยแก้วที่เริ่มคลี่คลายไปสู่นวนิยายได้หรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าที่จะได้มีการศึกษาต่อไปว่า ลักษณะความเป็นนวนิยายหรือบันทึกคติปรากฏอยู่ในองค์ประกอบหรือกลวิธีการประพันธ์ในส่วนไหนตอนใดของเรื่องบ้าง และมีลักษณะความเป็นนวนิยายมากน้อยเพียงใด ตลอดจนการจัดประเภทของเรื่องราชาธิราชว่าสมควรจัดเป็นงานประเภทใด อันน่าจะนำไปสู่การวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ร้อยแก้วของไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ในบริบทสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์

2.2 เพื่อศึกษาลักษณะนวนิยายของเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ที่เป็นฉบับพิมพ์

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านข้อมูล

พระราชพงศาวดารรามัญเรื่องราชาธิราช ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ฉบับตัวเขียน British Library, พระราชพงศาวดารรามัญเรื่องราชาธิราช ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ฉบับพิมพ์โดยโรงพิมพ์ราชบุรินทร์เจริญ

ร.ศ.108 (พ.ศ.2433) จำนวน 31 เล่ม, วรรณกรรมรัตนโกสินทร์ หมวดบันเทิงคดี เรื่อง “ราชาธิราช” ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ฉบับพิมพ์ พ.ศ.2546 โดยสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ราชาธิราชยุทธนา ฉบับ พญาทะเล แปลโดย วิรัช นิยมธรรม

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.2.1 ราชาธิราชในบริบทสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ดังนี้

- 1) ราชาธิราชฉบับภาษามอญและพม่า
- 2) ราชาธิราชสมัยรัชกาลที่ 1-3
- 3) ราชาธิราชสมัยรัชกาลที่ 4-5
- 4) ราชาธิราชสมัยรัชกาลที่ 6-7

3.2.2 ลักษณะนวนิยายของเรื่องราชาธิราช ในประเด็นต่อไปนี้

- 1) วัตถุประสงค์: จากความจริงสู่ความสมจริง
- 2) องค์ประกอบที่เป็นลักษณะของนวนิยาย
 - 2.1) โครงเรื่องและแก่นเรื่อง
 - 2.2) ตัวละคร: จากบุคคลในพงศาวดารสู่ตัวละครในนวนิยาย

3.3 วิธีดำเนินการวิจัย

- 3.3.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูล
 - 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัย
 - 2) รวบรวมข้อมูลเรื่องราชาธิราช
- 3.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลตามขอบเขต
- 3.3.3 นำเสนอผลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์
- 3.3.4 สรุป อภิปรายผล เสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัย มีดังนี้

4.1 ราชาธิราชในบริบทสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นนั้น เรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) ที่เป็นฉบับพิมพ์นั้นได้ผ่านการดัดแปลงด้วยกลวิธีต่างๆ ทั้งในส่วนของต้นฉบับที่เป็นภาษามอญและฉบับภาษาไทย ดังนี้

1) เรื่องราชาธิราชที่มีการบันทึกเรื่องราวของกษัตริย์มอญตั้งแต่สมัยพระเจ้าฟ้ารั่วจนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ เป็นเรื่องจริงที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์แน่ชัดตั้งแต่ปี พ.ศ.1800 ถึงปี พ.ศ.2034 ทั้งในรูปของพงศาวดาร ปูม ตลอดจนฉบับที่กและจดหมายเหตุต่างๆ

2) เรื่องราวของกษัตริย์มอญที่ยิ่งใหญ่ 3 พระองค์ได้รับการขยายความให้รายละเอียดมากขึ้นในพงศาวดารบางฉบับ

3) เรื่องราวเกี่ยวกับกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่บางพระองค์ได้มีการแต่งในรูปของวรรณกรรม คือ เรื่อง Razadarit Ayedawpon ของพระยาทะเล ซึ่งจัดเป็นวรรณกรรมสุดดี และนิทานธรรมเจดีย์กลา ซึ่งมีลักษณะเป็นเรื่องเล่ามากกว่าพงศาวดาร

4) เรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) มีเนื้อหาที่มีรายละเอียดมากกว่าราชาธิราชฉบับใด ๆ ในภาษามอญและพม่า โดยเป็นการแปลและเรียบเรียงจากต้นฉบับภาษามอญ-พม่า อย่างน้อย 4 ฉบับ โดยใช้เอกสารเรื่อง Razadarit Ayedawpon เป็นหลัก และใช้เอกสารอื่น ๆ ประกอบ ได้แก่ เรื่องราชวงศ์ ของอาจารย์เพาะ เรื่อง รามัญอุปบัติ และนิทานธรรมเจดีย์กลา ทำให้สัดส่วนของเรื่องเน้นความสำคัญของกษัตริย์ 3 พระองค์ คือ พระเจ้าฟ้ารั่ว พระเจ้าราชาธิราช และพระเจ้าธรรมเจดีย์ ในขณะที่กษัตริย์พระองค์อื่นนั้นกล่าวถึงอย่างสั้น ๆ ตามแบบการเขียนพงศาวดารเพื่อเชื่อมร้อยเรื่องราวทั้งหมดให้เป็นเรื่องเดียวกัน เนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นรัชสมัยพระเจ้าราชาธิราช เนื้อเรื่องส่วนนี้จะตรงกับ Razadarit Ayedawpon จากนั้นก็กล่าวถึงเหตุการณ์ในรัชสมัยต่าง ๆ โดยย่อ จากนั้นจึงเน้นให้รายละเอียดในสมัยพระนางเซ่งฮงบูและพระเจ้าธรรมเจดีย์ที่เรียบเรียงจากนิทานธรรมเจดีย์กลาการแปลและเรียบเรียงในสมัยรัชกาลที่ 1 ได้มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของเรื่องให้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับลักษณะของนวนิยายอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการปรับลำดับเหตุการณ์ของเรื่องจากการเรียงตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ให้มีลักษณะที่เป็นโครงเรื่องแบบนวนิยาย เพื่อนำเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับราชาเหนือราชาทั้งปวงตามแนวคิด “จักรวาทิน” หรือพระเจ้าจักรพรรดิราช ซึ่งสอดคล้องกับบริบททางสังคมและการเมืองไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกที่อยู่ในช่วงเวลาสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของราชอาณาจักรและราชวงศ์ เป็นผลให้ต้องปรับเปลี่ยนองค์ประกอบอื่น ๆ ให้สอดคล้องกัน

โครงเรื่องของเรื่องราชาธิราชสามารถแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรกกล่าวถึงการสถาปนาราชวงศ์และรวบรวมมอญที่แตกแยกให้เป็นหนึ่งเดียวของพระเจ้าฟ้ารั่วที่เน้นเสนอแนวคิดสำคัญว่าผู้เป็นกษัตริย์ไม่จำเป็นต้องสืบเชื้อ

สายมาจากราชวงศ์เดิมก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่มีบุญบารมี และมีความรู้ความสามารถ เมื่อเป็นกษัตริย์แล้วจะต้องตั้งอยู่ในธรรม ช่วงที่สองเป็นเหตุการณ์ในสมัยพระเจ้าอู่ และพระเจ้าราชาธิราชที่เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างหัวเมืองมอญจนเกิดการแตกแยกอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระเจ้าราชาธิราชขึ้นครองราชย์จึงได้รวบรวมหัวเมืองมอญเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้สำเร็จและทำสงครามกับพม่าสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงและความรุ่งเรืองให้กับอาณาจักรมอญ โครงเรื่องในช่วงนี้เน้นแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับพระเจ้าจักรพรรดิจักรเหล็ก (Ayascakravartin) ที่จำเป็นต้องอาศัยอาวุธ (การทำสงคราม) เป็นเครื่องมือในการขยายพระราชอำนาจ และช่วงที่สามเป็นเหตุการณ์หลังสมัยพระเจ้าราชาธิราชซึ่งเป็นช่วงที่มอญมีความรุ่งเรืองสูงสุด พระเจ้าธรรมเจดีย์ซึ่งเป็นสามัญชนผู้มีบุญบารมีและมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถขึ้นครองราชย์สร้างความรุ่งเรืองให้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร เป็นที่ยอมรับของอาณาจักรใกล้เคียงและไกลออกไปอย่างลังกาและจีนโดยไม่ต้องทำสงครามเพื่อขยายพระราชอำนาจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิราชที่อยู่ในระดับสูงกว่าพระเจ้าจักรพรรดิจักรเหล็ก การเพิ่มเหตุการณ์ตอนพระเจ้าธรรมเจดีย์ในฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) จึงเป็นการสร้างโครงเรื่องขึ้นใหม่ที่เน้นนำเสนอความคิดสำคัญของความเป็นราชาเหนือราชาทังปวงที่มีบุญบารมี มีพระปรีชาสามารถในการรวบรวมอาณาจักรให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และแผ่ขยายอาณาจักรออกไปอย่างกว้างขวางทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งน่าจะหมายถึงรัชกาลที่ 1 นั้นเอง

5) ในการชำระเรื่องราวราชาธิราชในสมัยรัชกาลที่ 4-5 ก่อนที่จะมีการตีพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ.2433 ได้มีการดัดแปลง แก้ไข ตัด และเพิ่มเติมข้อความเข้าไป ซึ่งเห็นได้ชัดว่ามีการใช้กลวิธีการเขียนแบบนวนิยายในการชำระ ทำให้ลักษณะของราชาธิราชเปลี่ยนแปลงไปมีลักษณะที่เป็น “นวนิยาย”(เรื่องเล่าแบบใหม่หลังรับอิทธิพลจากตะวันตก) มากขึ้น

4.2 ลักษณะนวนิยายของเรื่องราวราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ที่เป็นฉบับพิมพ์ เปลี่ยนแปลงค่านิยมทางการประพันธ์ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่เกิดจากการรับอิทธิพลด้านวิทยาการสมัยใหม่จากตะวันตก ส่งผลให้ชนชั้นนำต้องปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ด้านต่าง ๆ ตลอดจนการรับเอาแนวคิดจากตะวันตกเรื่องความ

สมจริงในการสร้างสรรค์วรรณกรรมและศิลปะแขนงต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานบันเทิงคดีในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอย่างมาก เรื่องราชาธิราชที่เป็น “พระราชพงศาวดาร” ที่ผ่านการประกอบสร้างโครงเรื่องใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 1 เพื่อนำเสนอแนวคิดเพื่อการสร้างความมั่นคงให้กับอาณาจักรและราชวงศ์ในช่วงเวลาหนึ่งก็ถูกดัดแปลงไปสู่บทบาทใหม่ในฐานะที่เป็น “นวนิยาย” มากกว่าพงศาวดาร

ในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงได้มีการชำระเรื่องราวราชาธิราชขึ้น โดยมีกรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ เป็นผู้กำกับอาลักษณ์ให้ดำเนินการชำระ และเสร็จสิ้นเมื่อปี พ.ศ.2412 ดังความในจดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 ที่กล่าวถึงกรมหมื่นอักษรสาสนโสภณว่า “ได้เป็นผู้กำกับอาลักษณ์ให้เขียนราชพงษาวดารเรื่องราวราชาธิราชทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย” นิยะดา เหล่าสุนทร [8] ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบเนื้อความกับต้นฉบับตัวเขียนแล้วจะเห็นชัดเจนว่ามีการปรับเปลี่ยนตัวบทวรรณกรรมให้เข้ากับรสนิยมของผู้อ่านในสังคมไทยสมัยดังกล่าว ด้วยการเพิ่มเติมเนื้อเรื่องให้ยาวขึ้นประมาณ 1 ใน 3 ของฉบับตัวเขียน และในส่วนที่เพิ่มขึ้นมานั้นจะมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นนวนิยายอย่างเห็นได้ชัดตลอดทั้งเรื่อง เช่น “โครงเรื่องย่อความขัดแย้งระหว่างชายหญิง” อันเป็นเรื่องราวชิงรักหักสวาทระหว่างพระเจ้าราชาธิราชตะละแม่ท้าว และเมี่ยมะนิกร โครงเรื่องย่อย “สมิงพระรามอาสา” โครงเรื่องย่อยเกี่ยวกับพระนางเซ่งสอญ เป็นต้น

นอกจากนี้ ราชธาธิราชฉบับตัวพิมพ์ ยังมีกลวิธีการเสนอเรื่องที่มี “ความสมจริง” ตามแนวคิดทางวรรณกรรมแบบตะวันตกเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอตัวละครอย่างสมจริงและการพรรณนาฉากอย่างละเอียดลออมากขึ้น เช่น การนำเสนอลักษณะนิสัยของพระยาน้อยที่ทรงมีอารมณ์ความรู้สึกอันอ่อนไหวในตอน ที่ทรงคร่ำครวญถึงพระเจ้าอู่ การพรรณนาให้เห็นว่าพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงมีทั้งข้อดีและข้อบกพร่อง ข้อดี คือทรงบริหารราชการแผ่นดินด้วยดี แต่ทรงมีข้อบกพร่องเรื่องความหึงหวงตอนที่นางกายช่วยพระมหาเทวีที่พลัดหลงขณะถอยทัพกลับอังวะ การพรรณนากองทัพทั้งสองฝ่ายให้เกิดจินตภาพเกี่ยวกับแสนยานุภาพและความยิ่งใหญ่อย่างชัดเจน หรือแม้แต่การพรรณนาการสู้รบครั้งสำคัญให้เกิดนาฏการ เป็นต้น

จะเห็นว่าเรื่องราวราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์นั้นเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากเดิมที่เป็น “พระตำรา” และเป็น “วรรณกรรมเทิดพระเกียรติรัชกาลที่ 1” เพื่อยืนยันถึงสิทธิธรรมในการขึ้นครองราชย์และความเป็น “ราชาเหนือราชาทั้งปวง” ในยุคที่จำเป็นต้องสร้างความมั่นคงให้กับอาณาจักรและราชวงศ์ คั่นการศึกษาบทพม่าสิ้นสุดลงราชวงศ์ที่ทรงสถาปนาขึ้นก็มีความมั่นคงสถาพรตามลำดับ เรื่องราชาธิราชจึงหมดหน้าที่ในส่วนนี้ไป เมื่อประกอบกับนิยายอิงพงศาวดารจีนที่มีการแปลโดยมีเป้าหมายในการอ่านเพื่อความบันเทิงมีเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ เรื่องราชาธิราชที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกันจึงเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ใหม่เป็นวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงของผู้ที่อ่านออกเขียนได้ในยุคนั้น

การชำระในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงมีผลให้เรื่องราชาธิราชมีเนื้อความที่แตกต่างไปจากต้นฉบับเดิมของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นอย่างมาก เนื้อความที่เพิ่มเข้ามามีความยาวเกือบ 1 ใน 3 ของฉบับที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในยุคต่อ ๆ มา การเพิ่มเนื้อความเข้ามาในลักษณะนี้ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้ชำระจะต้องมีความรู้ความสามารถสูง และเป็นการสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมเรื่องนี้ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ให้มีลักษณะที่เป็น “นวนิยาย” มากขึ้น ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) ทำให้องค์ประกอบของเรื่องราชาธิราชฉบับชำระใหม่เปลี่ยนแปลงจากองค์ประกอบของความเป็นพงศาวดารให้เป็น “นวนิยาย” มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และ 2) ในการชำระ พบว่าผู้ชำระได้ใช้ “กลวิธี” ของนวนิยายมาประกอบประกอบของเรื่องทั้งในด้านโครงเรื่อง ตัวละคร หรือแม้แต่แก่นเรื่อง

ในสมัยรัชกาลที่ 5 หนังสือพิมพ์เกือบทุกฉบับจะต้องมีเรื่อง “บันเทิงคดี” ตีพิมพ์ ซึ่งเรื่องเหล่านี้จะมีทั้งที่นักประพันธ์ไทยเขียนขึ้นเองและแปลจากงานประพันธ์ของตะวันตก และโดยที่นักประพันธ์ยุคนี้มักจะเป็นนักเรียนนอกจากยุโรป รูปแบบของวรรณกรรมยุคนี้จึงพัฒนาก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง นวนิยายและเรื่องสั้นตามแบบตะวันตกจึงเริ่มขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 5 นี้เอง ในขณะที่นวนิยายแบบจีนที่ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องขนบทางวรรณศิลป์ประเภทร้อยแก้วที่มีมาแต่เดิมก็ยังคงได้รับความนิยมอยู่ และค่อนข้างจะได้รับความนิยมสูงกว่าบันเทิงคดีร้อยแก้วที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนไทยและ/หรืองานวรรณกรรมแปลจากตะวันตก

อีกประเด็นหนึ่งคือ วัตถุประสงค์ : จากความจริงสู่ความสมจริงและองค์ประกอบที่เป็นลักษณะของนวนิยาย

พร้อมกับกลวิธีของนวนิยายนั้น พบว่าเนื้อหาทั้งสามตอนที่ผู้แต่งนำเอา “วัดฤดี” ที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ของมอญ-พม่าประเภทต่าง ๆ มาร้อยเรียงขึ้นใหม่โดยไม่เน้นความสำคัญในการคงลำดับเหตุการณ์ของเรื่องให้เป็นไปตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ ทำให้ราชาธิราชฉบับตัวเขียนมีลักษณะ “นวนิยาย” อย่างเห็นได้ชัดและเมื่อผ่านการชำระ/แต่งเติม ตลอดจนขยายเนื้อความหลายตอนในสมัยรัชกาลที่ 4 ทำให้ราชาธิราชมีลักษณะ “เรื่องแต่ง” ที่สมจริงมากกว่าที่จะเป็น “ข้อเท็จจริง” ทางประวัติศาสตร์ เมื่อมีการปรับโครงเรื่อง กล่าวคือ จากการวิเคราะห์โครงเรื่องราชาธิราชฉบับพิมพ์เปรียบเทียบกับโครงเรื่องฉบับตัวเขียนและฉบับอื่น ๆ พบว่า โครงเรื่องหลักยังคงยึดตามพงศาวดารในฉบับเจ้าพระยาพระคลังที่เป็นฉบับตัวเขียนได้มีการลำดับเหตุการณ์บางตอนใหม่ที่เป็นผลให้โครงเรื่องที่ดำเนินไปตามเหตุการณ์ทางประวัติในฉบับมอญ-พม่ามีลักษณะเป็นโครงเรื่องของนวนิยายชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอปัญหาข้อขัดแย้งและการคลี่คลายปัญหาที่มีเหตุผลต่อเนื่องกันแบบนวนิยายตลอดเรื่อง ในขณะที่ฉบับพิมพ์ก็ได้เพิ่มเติมโดยการขยายโครงเรื่องย่อยให้ละเอียดกว่าฉบับตัวเขียน โดยพบว่าในฉบับพิมพ์จะมีการขยายความบางตอนให้กลายเป็นโครงเรื่องย่อยหลายตอนด้วยกัน แม้ว่าราชาธิราชฉบับพิมพ์เสนอเนื้อเรื่องไม่แตกต่างจากฉบับตัวเขียน กล่าวคือเสนอเหตุการณ์สมัยพระเจ้าฟ้ารั่ว เน้นเหตุการณ์สมัยพระเจ้าราชาธิราช และเหตุการณ์สมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ แต่จากการศึกษาพบว่า ฉบับตัวพิมพ์เน้นปรับเปลี่ยนโครงเรื่องในสมัยพระเจ้าราชาธิราช ทำให้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าราชาธิราชได้รับการเน้นย้ำมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เหตุการณ์สมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ถูกลดทอนความสำคัญลงมาจากฉบับตัวเขียน ทั้งที่แต่เดิมเหตุการณ์สมัยพระเจ้าราชาธิราชและสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ในฉบับตัวเขียนมีความสำคัญใกล้เคียงกัน ฉบับตัวพิมพ์ปรับเปลี่ยนด้านโครงเรื่อง คือ

การปรับโครงเรื่องหลักในราชาธิราชฉบับพิมพ์ เป็นการปรับเปลี่ยนที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าฉบับตัวพิมพ์มุ่งเสนอให้เป็นเรื่องบันเทิงคดี เนื่องจากมีการผสมผสานเหตุการณ์สงคราม ซึ่งเป็นเนื้อความหลักสำคัญของเรื่องราชาธิราช ให้เข้ากับโครงเรื่องหลักแบบบันเทิงคดีที่ฉบับตัวพิมพ์เพิ่มเติมเข้ามา โดยไม่ทำให้เรื่องสงครามระหว่าง

มอญกับพม่าถูกลดทอนความสำคัญลงไปแต่อย่างใด เช่น เหตุการณ์สมัยพระเจ้าราชาธิราช

1) ตอนพระยาน้อยทรงปลอมโยนตะละแม่ท้าวให้ คลายความหึงหวง

2) ตอนพระยาน้อยรบกับสมิงมราหู และกำจัดสมิง มราหูหรือเหตุการณ์สมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์

1) ตอนพระเจ้าธรรมเจดีย์ทรงตอบปริศนาพระเจ้า กรุงจีน

2) ตอนตะละเจ้าท้าวสวรรคตและพระราชพิธีแย่ง พระศพ

นอกจากนั้นยังมีการปรับเปลี่ยนด้านตัวละคร เช่น การเพิ่มตัวละครที่ไม่ปรากฏในราชาธิราชฉบับมอญพม่า เช่น ตะละเจ้าท้าวและพระเจ้าธรรมเจดีย์เพื่อแสดง บทบาทของกษัตริย์ด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ด้านการสร้างตัวละคร เช่น การเพิ่มตัวละครประกอบ เพื่อสร้างอารมณ์สะเทือนใจ หรือสลับบทบาทเพื่อสร้าง ตัวละครเอกให้ชัดเจนมากขึ้นเช่น ราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์ เพิ่มบทบาทตัวละคร 4 ประเภท ได้แก่ ตัวละครกษัตริย์ ตัวละครขุนนางและทหาร ตัวละครพระสงฆ์ และ ตัวละครหญิง การปรับเปลี่ยนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์เพิ่มเติมบทบาทให้ทั้งตัวละครที่มี บทบาทเด่นและตัวละครที่ล้นบทตัวเขียนไม่ได้ให้ ความสำคัญ ทำให้ตัวละครมีอารมณ์และนิสัยหลากหลาย ด้าน แปรไปตามสิ่งเร้าและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นต้น กล่าวได้ว่า ตัวละครในราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์นั้นมีมิติใน ด้านพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกแตกต่างไปจาก ราชาธิราชฉบับตัวเขียนอย่างชัดเจน

จากการปรับเปลี่ยนโครงเรื่องและตัวละครดังกล่าว ทำให้ราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์แสดงแนวคิดหลักเพิ่มเติม จากฉบับตัวเขียน 2 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับกษัตริย์ ที่ว่าผู้ที่จะเป็นกษัตริย์ต้องมีสติปัญญาและมีบุญวาสนา แต่เน้นย้ำคุณลักษณะด้านสติปัญญา กล่าวคือ กษัตริย์ จะต้องมีความสติปัญญาเหนือทุกคน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้ ข้าราชการบริวาร ประชาชน และกษัตริย์ต่างเมืองต่าง เคารพยกย่องและเลื่อมใสศรัทธา และแนวคิดเกี่ยวกับขุน นางและทหาร ที่ว่าขุนนางและทหารที่ดั้นนั้นจะต้อง ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อกษัตริย์ และเน้นย้ำเรื่องการรับอาสา ราชการอย่างเต็มที่โดยไม่เสียตายชีวิต นอกจากนี้ ยังตัด แนวคิดเรื่อง พระเจ้าธรรมเจดีย์ ทรงใช้ปรัชญา อันสลับซับซ้อนและเข้าใจยากในการบริหารบ้านเมือง ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในฉบับตัวเขียนออกไป เพื่อเสนอ

เฉพาะเรื่องสงครามให้เด่นชัดมากที่สุด เมื่อประกอบเข้า กับการปรับด้านโครงเรื่อง และปรับด้านตัวละครได้ส่งผล ต่อแนวคิดหลักและแนวคิดย่อยของเรื่อง โดยเฉพาะการ เพิ่มเติมแนวคิดเกี่ยวกับสตรี และการตัดทอนความคิด เรื่องหลักธรรม ทำให้ราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์แตกต่างไป จากราชาธิราชฉบับตัวเขียนอย่างชัดเจน ทั้งในระดับโครง เรื่อง ตัวละคร และแนวคิด ราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์จึง ไม่ใช่วรรณกรรมอิงพงศาวดารเช่นฉบับตัวเขียน แต่ได้ กลายเป็นเรื่องบันเทิงคดีและมีความสอดคล้องกับ ลักษณะของ “นวนิยาย” อย่างน่าสนใจ

เมื่อศึกษาเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ที่เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรกๆ มา ซึ่งยึดถือฉบับพิมพ์ พ.ศ.2428 ของโรงพิมพ์หมอบรัดเล เป็นต้นฉบับนั้น พบว่ามีลักษณะ นวนิยายในองค์ประกอบบางส่วน ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่องและตัวละครซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มี ส่วนสร้างนาฏการส่งผลให้เรื่องราวราชาธิราชที่เชื่อกันว่าเป็น “เรื่องจริง” กลายเป็น “เรื่องแต่ง” ในที่สุด

5. สรุปและอภิปรายผล

ลักษณะนวนิยายที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราชาธิราช แม้ว่าจะปรากฏเด่นชัดเมื่อมีการชำระในช่วงหลังคือ สมัย รัชกาลที่ 4-5 แต่ก็ได้เชื่อว่าได้มีพัฒนาการมาก่อนหน้าแล้ว โดยสังเกตจากการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบที่ค่อยๆ คลี่คลายมาจากเอกสารที่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ การแปลและเรียบเรียงของเจ้าพระยาพระคลัง(หน) น่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งแรกในภาษาไทย ซึ่งเกิด จากความพยายามที่จะนำเสนอเรื่องราวจากเอกสารฉบับต่างๆ มาร้อยเรียงให้เป็นเรื่องใหม่ มีความสืบเนื่องเป็นเรื่อง เดียวกันตลอด ทั้งนี้อาจมีจุดมุ่งหมายทางการเมือง เป็นหลัก เมื่อได้รับการชำระในยุคนวนิยายทั้งส่วนที่แปล จากตะวันตกและที่แปลจากจีน (นวนิยายอิงพงศาวดาร จีน) จึงทำให้ลักษณะของเรื่องราชาธิราชแปรเปลี่ยนเป็น นวนิยายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความเป็นนวนิยายก็ อาจจะยังไม่ชัดเจนนักเมื่อนำเอาลักษณะความเป็นนวนิยายตามแนวคิดของตะวันตกมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน เพราะเนื้อเรื่องส่วนใหญ่ยังคงรักษาความเป็นจริงตามที่ ปรากฏในพงศาวดารเอาไว้ และขณะเดียวกันมีหลาย ตอนยังคงลักษณะของพงศาวดารไว้ไม่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะตอนที่กล่าวถึงกษัตริย์พระองค์ต่างๆ ที่ไม่ใช่ พระเจ้าฟ้ารั้ว พระเจ้าราชาธิราช และพระเจ้าธรรมเจดีย์ ส่วนตอนที่กล่าวถึงพระยาอู่ นั้นก็มีการขยายความ

พอประมาณ แต่ลักษณะความเป็น “บันเทิงคดี” ก็ยังไม่ชัดเจนเท่าตอนพระเจ้าราชาธิราช

น่าสังเกตว่า พัฒนาการของงานเขียนประเภทนวนิยายของไทยนั้นเริ่มเห็นได้ชัดในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงร้อยแก้วที่มุ่งให้ความรู้และเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับศาสนาไปสู่การเสนอเนื้อหาที่ให้ความบันเทิง หากนำไปเปรียบเทียบกับสามก๊กและราชาธิราชก็น่าจะทำให้มองเห็นพัฒนาการของนวนิยายได้ชัดเจนขึ้นและน่าจะช่วยให้เห็นพัฒนาการของนวนิยายไทยที่ส่วนหนึ่งพัฒนามาจากอิทธิพลทางด้านอื่น รวมทั้งที่พัฒนาจากการประพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นภายในเองด้วยแม้ว่าจะมีลีลาการเขียนของเจ้าพระยาพระคลัง(หน)ผสมผสานอยู่ด้วยก็ตาม มิใช่เป็นการรับอิทธิพลจากตะวันตกแต่เพียงอย่างเดียวดังที่เข้าใจกันอยู่ในปัจจุบัน

6. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยทักษิณที่สนับสนุนทุนวิจัยประจำปี 2559

7. เอกสารอ้างอิง

- [1] สรณัฐ ไตลังคะ, “ประวัติศาสตร์นิพนธ์กับโฉมหน้าบันเทิงคดีร้อยแก้วยุคแรกในสมัยรัตนโกสินทร์,” วารสารภาษาและหนังสือ, ปีที่ 37, ฉบับที่ 1, มกราคม-ธันวาคม หน้า 31-56, 2549.
- [2] Lu Hsun. A Brief History of Chinese Fiction. Peking: Foreign Languages Press, 1982.
- [3] ถาวร สิกขโกศล, “สามก๊ก : จากวรรณคดีเอกของจีนมาเป็นวรรณคดีเอกของไทย,” จินตศึกษา, ปีที่ 1, ฉบับที่ 1 เมษายน. หน้า 117-135, 2549.
- [4] กนกพร นุ่มทอง, นิยายกับธุรกิจการพิมพ์สมัยราชวงศ์หมิง, ในเหตุเกิดในราชวงศ์หมิง, ขวนอ่าน, 2553.
- [5] บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. , แนวทางการอ่านนวนิยาย, วรรณกรรม, หน้า 134-209, สร้างสรรค์วิชาการ, 2529.
- [6] บุษบา ตระกูลสัจจาวัตร, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน),” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

- [7] กุสุมา รัชมณี, นาฏลักษณะในราชาธิราช, ภาษาและหนังสือ, ปีที่ 28, หน้า 16-24, 2540.
- [8] นิยะดา เหล่าสุนทร, ราชาธิราช : วรรณกรรมรัชกาลที่ 1 หรือ 4, ในพินิจวรรณคดี, หน้า 45-46, 2544.